Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001564

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 08-05-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Іосипчук Анастасія Михайлівна
2. Anastasiia Iosypchuk

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-8242-002X

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 091

Назва наукової спеціальності: Біологія

Галузь / галузі знань: біологія

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Біологія

Дата захисту:

Спеціальність за освітою: Біологія

Місце роботи здобувача: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, Херсон, 73003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8545

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 34.33.15, 34.35, 87.31.91

Тема дисертації:

1. Фауна та екологія павуків (Araneae) Нижнього Подніпров'я та суміжних територій
2. Fauna and ecology of spiders (Araneae) of the Lower Dnipro region and adjacent territories

Реферат:

1. Дисертаційна робота присвячена вивченню видового складу, географічного розповсюдження, біотопної приуроченості, різноманіття й екологічних особливостей угруповань павуків півдня України в районі нижньої течії Дніпра. Об’єктом дослідження є павуки (ряд Araneae), що населяють природні та трансформовані ландшафти Нижнього Подніпров’я. Обліки павуків проведено у 129 локалітетах Дніпропетровської та Херсонської областей за загальноприйнятими польовими методами (косіння ентомологічним сачком, відлов ґрунтовими пастками та ручний збір). Матеріал налічує 7 968 статевозрілих особин. У роботі використані літературні відомості щодо павуків Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської та Херсонської областей. А також — результати молекулярних досліджень відібраних нами зразків, а саме методу ДНК-баркодингу. Зокрема, проаналізовані послідовності мітохондріальної ДНК (локус

COI), що допомогло визначити ювенільні особини та підтвердило визначення шести видів, попередньо виконаних на основі морфологічних ознак. Дослідження тривали вісім років, від 2015 до 2024, із перервою у 2022 р. Загалом нами обстежено 14 типів природних біотопів, а також чотири типи штучно створених. Окрім з'ясування таксономічного складу, приділено увагу різноманіттю та структурі угруповань павуків різних біотопів і впливу антропогенних і природних чинників на населення павуків технотопів. У регіоні дослідження виявлено 424 види павуків із 30 родин. Уперше в Україні нами зареєстрований рід Neaetha (Salticidae) та вид N. absheronica. Три види є також новими для фауни України, 11 — для материкової України, 15 — для Херсонської, 10 — для Дніпропетровської та 49 — для Запорізької областей. За результатами наших досліджень розширені відомі межі ареалів 14 видів. Порівняння аранеофаун Нижнього і Середнього Подніпров'я показало відмінності в їхньому видовому складі, які обумовлені кліматичними особливостями і представленістю основних біотопів. У Середньому Подніпров'ї за літературними даними відомо 534 види павуків. Коефіцієнт Кульчинського становить 0,65 і вказує на більшу за середнє подібність порівнюваних аранеофаун. Крім того, виявлено 34 види, які звужують екологічну валентність або змінюють біотопну преференцію залежно від географічної зони перебування. З-поміж степових біотопів найбільша кількість видів виявлена в угрупованнях псамофітних (127 видів) і типчаково-ковилових степів (120 видів), а найменша — у галофітних степах (16 видів). Аранеофауна природних лісових біотопів є найбагатшою (189 видів), а у штучних лісових насадженнях вона значно збіднюється (98 видів). Загалом, видове багатство павуків досліджених штучних біотопів нижче, ніж природних (239 на противагу 380 видам). За видовою подібністю павуків не всі степові біотопи групуються між собою, зокрема, різнотравні степи ближчі до чагарникових заростів, ніж до типчаково-ковилових степів. Подібність павуків технотопів, природних степів і чагарників підтверджує доцільність охорони степових угруповань відвалів. У техногенних біотопах на залізорудних відвалах виявлено 85 видів павуків. Хоча однорічні дослідження можна вважати попередніми, ми з'ясували, що структура угруповань павуків-герпетобіонтів у першу чергу залежить від стадії використання відвалу, а на самому відвалі меншою мірою на неї впливає розташування на катені або мезофітність рослинного угруповання. На активних і неактивних відвалах, що розташовані серед інших технотопів і селітебної зони, видове багатство павуків-герпетобіонтів нижче (21□28 видів), ніж на відвалах поблизу природних степових балок (42□43 види). На відвалах трапляються рідкісні види, не характерні для навколишніх природних угруповань. Оновлений список павуків заповідних територій Нижнього Подніпров'я налічує 393 види. З-поміж досліджених 18 об'єктів ПЗФ, найбільше різноманіття виявлене у Біосферних заповідниках Чорноморський — 286 видів і «Асканія-Нова» — 156 видів. Значне таксономічне багатство павуків тут обумовлено не лише різноманітністю біотопів, але й довгою історією досліджень. Оскільки у природних парках цілеспрямовані аранеологічні дослідження проведені тільки упродовж 2017□2021 років, кількість видів павуків є малою і коливається тут від 76 (НПП «Олешківські піски») до 109 (НПП «Приазовський»). Багатовидові угруповання з великою участю рідкісних таксонів, характерних для півдня України, підкреслює созологічну цінність досліджених об'єктів ПЗФ і необхідність подальшого збереження їхнього режиму заповідання з удосконаленням природоохоронного менеджменту. Отримані відомості щодо фауни та населення павуків Нижнього Подніпров'я є підґрунтям для оцінки впливу бойових дій на екосистеми південної України та розробки системи заходів для пом'якшення їхніх руйнівних наслідків і сприяння процесам відновлення.

2. The dissertation focuses on studying species composition, geographical distribution, habitat preferences, diversity, and ecological characteristics of spider communities in southern Ukraine in the lower reaches of the Dnieper River. The subject of the study is the spiders (order Araneae) inhabiting the natural and transformed landscapes of the Lower Dnipro region. The author conducted spider censuses in 129 localities of Dnipropetrovsk and Kherson regions using generally accepted field methods (sweep netting, pitfall trapping, and hand collection). The material consisted of 7,968 adult individuals. The work also used literature data on spiders of the Dnipropetrovsk, Zaporizhzhia, Mykolaiv, and Kherson regions. The results of molecular studies of the selected samples, namely the DNA barcoding method, were also used to clarify spider diversity in some habitats. Mitochondrial DNA sequences (COI locus) were analyzed, which allowed the identification of juvenile individuals

and confirmed the morphological identification of six species. Our research lasted eight years, from 2015 to 2024, with a break in 2022. We studied 14 types of natural habitats and four types of artificial habitats. In addition to clarifying the taxonomic composition, we studied the diversity and structure of the spider communities in the different habitats, and the impact of anthropogenic and natural factors on the spider assemblages in the technogenic habitats. A total of 424 spider species belonging to 30 families were recorded from the study area. The genus Neaetha (Salticidae) and the species N. absheronica were recorded for the first time in Ukraine. Three species are also new for the Ukrainian fauna, 11 species are new for the mainland Ukraine, 15 species for the Kherson region, 10 species for the Dnipropetrovsk and 49 species for the Zaporizhzhia regions. The research has allowed us to extend the known geographical range limits of 14 species north and west. A comparison of the araneofaunas of the Lower and Middle Dnieper regions revealed differences in species composition due to climatic features and different types of the main habitats. According to the literature, 534 spider species have been recorded in the Middle Dnieper region. The similarity of the two faunas was slightly above the average (Kulczynski C = 0,65). In addition, we distinguished 34 species that narrowed their ecological flexibility or changed their habitat preferences depending on the geographical area. Spider species richness in the studied artificial habitats is lower than in the natural ones (239 vs. 380 species). Among the steppe habitats, the highest number of species was found in the sandy steppes (127 species) and fescue-feather grass steppes (120 species), and the lowest one in the halophyte steppes (16 species). The araneofauna of natural forest habitats is the richest (189 species), while it is significantly impoverished in man-planted forests (98 species). Not all steppe habitats are grouped according to the similarity of spider species composition; in particular, forb steppes are closer to shrub thickets than to fescue-feather steppes. A total of 85 spider species were recorded in technogenic habitats of iron ore dumps. Although the one-year studies can be considered preliminary, we found that the structure of the ground-dwelling spider assemblages depends primarily on the stage of dump use while on the dump, it is affected by vertical position or wetter conditions in plant assemblages. The species richness of ground-dwelling spiders was lower (21-28 species) on active and inactive dumps located between other dumps or near a settlement zone than on dumps neighboring natural steppe gullies (42-43 species). Recovered mine dumps host rare species, not typical of the surrounding natural habitats. The updated list of spiders of the protected areas of the Lower Dnieper region includes 393 species. Among the 18 Nature Reserve Fund (NRF) objects studied, most species were found in the biosphere reserves: Chornomorskyi — 286 species, "Askania-Nova" — 156 species. The high species richness of spiders is due to the diversity of habitats and a long history of research. On the other hand, despite the rich habitat diversity, targeted araneological studies in the nature parks were only carried out in 2017-2021. The number of recorded spider species ranges from 76 (NNP "Oleshkivski Pisky") to 109 (NNP "Pryazovskyi"). A significant number of rare species and the formation of spider assemblages typical of southern Ukraine emphasize the conservation value of the investigated NRF objects and the need for further protection with improved environmental management. The data collected on the fauna and spider assemblages of the Lower Dnieper region can be used to assess the impact of the hostilities on the ecosystems of southern Ukraine and to develop a system of measures to mitigate their destructive effects and promote recovery processes.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Іосипчук, А. М. (2021). Стан вивченості аранеофауни пониззя Дніпра у межах Херсонської області. Тези доповідей наукової конференції «Зоологія в сучасному світі: виклики XXI століття» (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 1–3.06.2021 р.) Київ, 78.

- Іосипчук, А. М. (2023а). Дослідження фауни павуків правобережних степних балок Нижнього Подніпров'я. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Х з'їзд Українського ентомологічного товариства» (м. Київ, 02–06.10.2023 р.). Київ: ТОВ «ЛАЗУРИТ-ПОЛІГРАФ», 55–56.
- Іосипчук, А. М. (2023б). Знахідки павуків у плавнях пониззя Дніпра до червня 2023 р. Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів □ 2023 (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 25–26.10.2023 р.). Зоологічний кур'єр, No 15. Київ, 13.
- Іосипчук, А. М. (2024в). Оновлений список павуків (Arachnida, Araneae) природоохоронних територій Херсонської області (Україна). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Біологія», 42, 32–48. https://doi.org/10.26565/2075-5457-2024-42-3.
- Іосипчук, А. М. (2024а). Аранеологічні дослідження як складова моніторингу степових екосистем південної України. Матеріали науково-практичного семінару «Степ: досвід збереження» (с. Калинівка, Миколаївська обл, 30.05.2024 р.). Чернівці: Друк Арт, 24–26.
- Іосипчук, А. М. (2024б). Видове багатство та рідкісні види павуків (Arachnida: Araneae) природоохоронних територій пониззя Дніпра. Тези доповідей міжнародної наукової конференції «Ужгородські ентомологічні читання-2024» (Україна, Ужгород-Стужиця, 4-6 жовтня 2024 р.). Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 22–24.
- Іосипчук, А. М., Полчанінова, Н. Ю., & Орлова-Гудім, К. С. (2020). Нові відомості про видовий склад та біотопічний розподіл павуків (Araneae) Національного природного парку «Джарилгацький». Природничий альманах (біологічні науки), 28, 44–52. https://doi.org/10.32999/ksu2524-0838/2020-28-4.
- Полчанінова, Н. Ю., & Іосипчук, А. М. (2024). Результати аранеологічних досліджень у Приазовському національному природному парку (Запорізька область, Україна). Вісті Харківського ентомологічного товариства, 32(1–2), 30□36. https://doi.org/10.36016/KhESG-2024-32-1-2-3.
- Iosypchuk, A. M. (2021). New data on the spider fauna (Araneae) of the National Nature Park "Kamyanska Sich". Матеріали X Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Academic and Scientific Challenges of Diverse Fields of Knowledge in the 21st Century» (м. Харків, 12.03.2021 р.). Харків: Харківський національний університеті імені В.Н. Каразіна, 248–255.
- Iosypchuk, A. M. (2023). Materials to the spider fauna (Araneae) of the steppe gullies of the lower Dnipro valley. The Kharkov Entomological Society Gazette, 31(2), 26–38. https://doi.org/10.36016/KhESG-2023-31-2-3.
- Iosypchuk, A., & Polchaninova, N. (2023). Spiders (Araneae) of the National Nature Park Buzkyi Hard and its vicinity (Mykolaiv Region, Ukraine) [Data set]. Global Biodiversity Information Facility, v1.2. https://doi.org/10.15468/hx964y.
- Polchaninova, N., Gnelitsa, V., Terekhova, V., & Iosypchuk, A. (2021). New and Rare Spider Species (Arachnida, Araneae) from Ukraine. Zoodiversity, 55(2), 95–112. https://doi.org/10.15407/zoo2021.02.095. (Scopus, Q3).

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Полчанінова Ніна Юріївна

2. Nina Polchaninova

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0003-4605-8788

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гірна Анна Яромирівна
2. Anna Hirna

Кваліфікація: к. б. н., 03.00.16

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-1073-6789

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут екології Карпат Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05540066

Місцезнаходження: вул. Козельницька, буд. 4, Львів, 79026, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Маркіна Тетяна Юріївна
2. Tetiana Markina

Кваліфікація: д. б. н., професор, 03.00.16

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-6313-9814

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Утєвський Сергій Юрійович
2. Serge Utevsky

Кваліфікація: д. б. н., професор, 03.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0003-1290-6742

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Атемасова Тетяна Андріївна
2. Tetiana Atemasova

Кваліфікація: к. б. н., 03.00.16

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-7527-5143

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Шабанов Дмитро Андрійович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Шабанов Дмитро Андрійович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Шевченко Андрій Олександрович
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна